

PRIESKUM PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA

1. Úvod a metodika

V septembri a októbri 2001 bol medzi 46 významnými zamestnávateľmi občanov Trnavy uskutočnený prieskum podnikateľského prostredia. Prieskum bol súčasťou analýzy prostredia na zostavenie strategického plánu ekonomického rozvoja mesta, ktorý spracováva mesto Trnava a Komisia pre strategický rozvoj spolu s poradenskou firmou Berman Group.

Cieľom prieskumu bolo zistiť názory, problémy a plány rozvoja tých, ktorí investujú a vytvárajú pracovné príležitosti pre miestnych obyvateľov. Otázky v prieskume sa týkali podnikania všeobecne, exportnej orientácie, pracovných síl, informácií o nehnuteľnostiach a investíciách, názorov na služby verejnej správy a vzťahov k miestnej správe a celkového dojmu z mesta ako miesta na podnikanie. Na záver boli podniky požiadané o názor na kritické oblasti rozvoja, ktoré by mal riešiť spracovávaný strategický plán.

Dotazník na prieskum bol pripravený konzultačnou firmou Berman Group podľa rovnakého vzoru ako pre niekoľko stoviek podnikov v Českej republike v uplynulých 5 rokoch, takže výsledky je možné porovnávať so situáciou v českých mestách a podnikoch. Na Slovensku išlo o prvý prieskum tohto typu. Pre porovnanie môžu byť čiastočne použité údaje z prieskumu, ktorý na jar tohto roku uskutočnila agentúra SARIO medzi zahraničnými investormi na Slovensku.

Na účasť v prieskume boli vybraní cca 80 rozhodujúci zamestnávatelia vo všetkých dôležitých odvetviach okrem verejnej správy, z ktorých 46 sa prieskumu zúčastnilo, z toho 33 formou pohovoru a 13 korešpondenčne. Skúmaná vzorka je dostatočne reprezentatívna a zahŕňa podniky zamestnávajúce zhruba tretinu ekonomicky aktívnych osôb v meste v najrôznejších odvetviach výroby a služieb. Odpovede podnikov boli tiež posudzované podľa krajiny pôvodu vlastníka firmy (15 podnikov udáva zahraničný kapitál ako majoritného vlastníka).

2. Výsledky prieskumu

1. Stav podnikania

Podiel novovzniknutých firiem po roku 1990 je zhruba 50%, dlhšiu históriu majú najmä strojárské a potravinárske podniky (alebo ich nástupcovia). Relatívne nízky podiel novovzniknutých firiem (v Čechách sa uvádza 80-90%) je do istej miery ovplyvnený nízkym zastúpením malých podnikov v prieskume (iba 9 firiem zamestnáva menej ako 50 ľudí).

V rukách štátu je 100% podiel v 3 zo skúmaných podnikov, mesto má podiel v 1 firme, zatiaľ čo zahraniční majitelia v 16. Štát dnes teda zamestnáva 25% osôb v rámci prieskumu, zatiaľ čo zahraničné firmy 38% pracovníkov, čo signalizuje vysokú atraktivitu Trnavy pre investorov.

2. Charakter podnikania

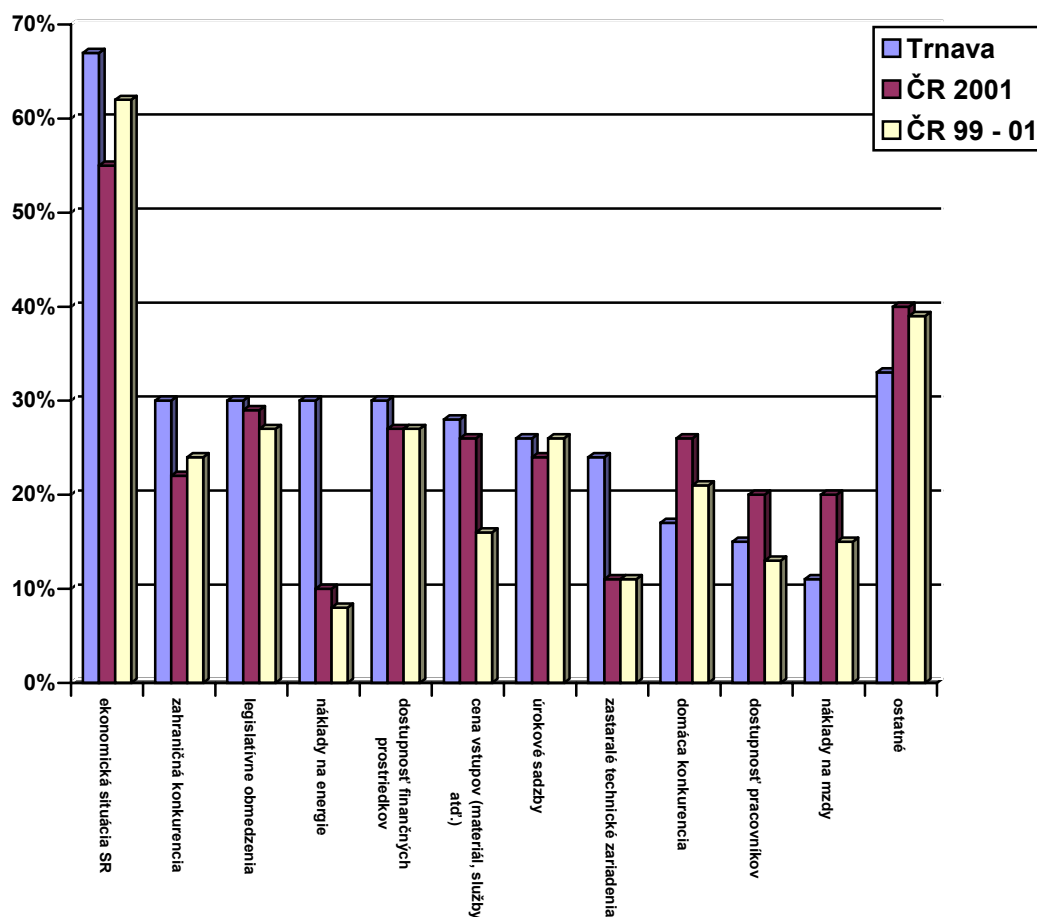
Trnavská ekonomika sa podľa podnikov zúčastnených v prieskume javí ako veľmi dobre diverzifikovaná. Miestne firmy sa zaoberajú výrobou aj službami, podľa počtu odpovedí boli najčastejšie zastúpené strojársky, automobilový, elektrotechnický, potravinársky, sklársky a drevospracujúci priemysel, výroba a spracovanie plastov, stavebníctvo a energetika. Silný je sektor podnikov slúžiacich potrebám mesta – výroba a dodávka energií, vody, likvidácia odpadov a doprava. Podniky (najmä domácich majiteľov) sú späté s regiónom o.i. aj tým, že zhruba 60% uviedlo, že má v kraji významných dodávateľov surovín alebo polotovarov a 75% významných odberateľov. Ako nejdôležitejšie odvetvie medzi odberateľmi miestnych firiem bol 11 krát uvedený automobilový

priemysel, elektrotechnika (z 90% u zahraničných firiem), energetika a verejný sektor (z 90% u domácich firiem) bol uvedený 8 krát.

Faktory negatívne pôsobiace na súčasný a ďalší rozvoj firiem viac menej korešpondujú so zisteniami v Českej republike, občas sa líšia podľa typu a sídla firmy: Na prvom mieste je súčasná ekonomická situácia v SR (67% opýtaných, u domácich firiem 77%, u zahraničných 47%). Zahraničná konkurencia, legislatívne obmedzenia, náklady na energie a dostupnosť finančných prostriedkov (30%) sú na ďalšom mieste, avšak tieto faktory sú v jednotlivých kategóriách podnikov zastúpené rôzne. Napríklad zahraničná konkurencia predstavuje problém pre 40% zahraničných firiem, ale len pre 26% domácich. Ešte väčší rozdiel pozorujeme pri otázke o dostupnosti finančných prostriedkov, je to problém pre 39% domácich firiem, ale len pre 13% zahraničných. Treba podotknúť, že zahraničné podniky začínajú uvádzať problém s dostupnosťou kvalifikovanej pracovnej sily (33%), zatiaľ čo domáce takmer vôbec (iba 6%). Porovnanie s Českou republikou ukazuje najväčší rozdiel v relatívne vysokom podiele sťažností na náklady na energie a zastaralé stroje a zariadenia, naopak menej často sú spomínané náklady na mzdy.

Na druhej strane spektra sú vzdialenosť na trh, problémy s dopravou a nedostatočné priestory, ktoré trápia menej ako 5% podnikov. Na prístup miestnej správy sa sťažujú iba 2 z podnikov.

Graf č. 1 – Faktory obmedzujúce podnikanie – porovnanie s mestami v ČR

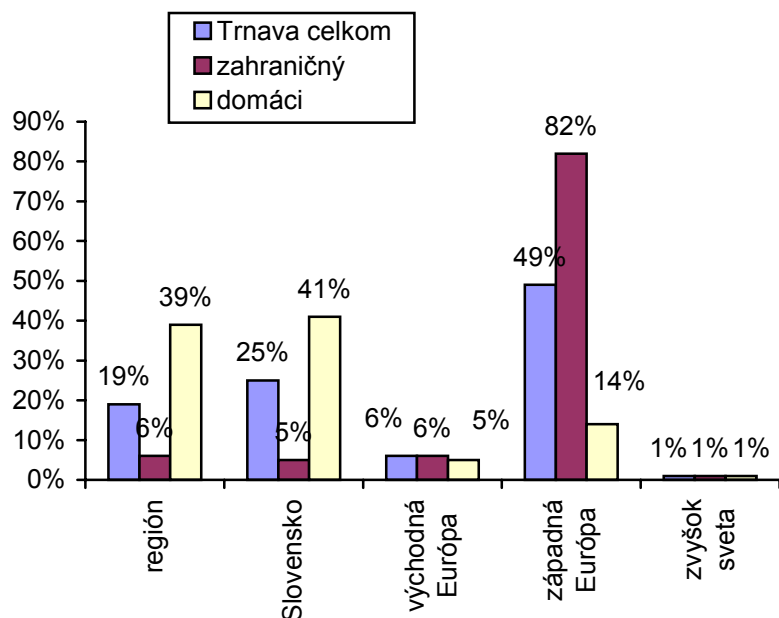
Vzťah k EU

Na prípadný vstup Slovenska do Európskej Únie sa podniky pozerajú s veľmi miernym optimizmom, keďže počet pozitív v odpovediach síce prevyšoval negatíva (123:100), ale menej ako o priemerných 40% z českých miest – s týmto pomerom sú porovnateľné odpovede zahraničných firiem (39:26). Stabilné podnikateľské prostredie (59%) je tým, čo si podniky od EU najviac sľubujú a čo im teda v SR najviac chýba. Tento údaj veľmi dobre korešponduje aj so zisteniami v prieskume agentúry SARIO. Zahraničné firmy spomínajú najčastejšie (67%) jednotnú a lacnejšiu colnú, technickú a daňovú administratívu, zatiaľ čo domáci (65%) očakávajú predovšetkým ľahší prístup ku kapitálu a investíciám. Medzi negatívami je v prvom rade (61% firiem) spomínaná obava z vyššej ceny práce a 46% podnikov uvádza investície na prispôbenie sa novým podmienkam.

Na druhej strane sú faktory, ktoré 90 – 95% podnikov nepovažuje za významné – medzi negatívami prísnejšie pravidlá pre štátnu pomoc podnikom, vyššie nároky na etiku v podnikaní, prísnejšia ochrana spotrebiteľa, medzi pozitívami lepšia ponuka pracovných síl a služieb.

3. Exportná orientácia

Graf č. 2 – Predaj podľa geografických oblastí

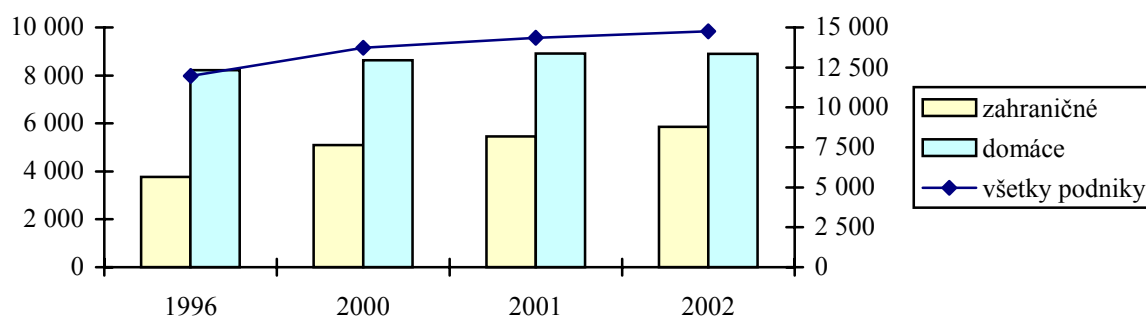

Miestna ekonomika sa ako celok javí veľmi významne exportne orientovaná, 12 podnikov vyváža nad 75% produkcie a iba 7 podnikov je stopercentne orientovaných na región. U firiem zahraničných majiteľov, ktoré vyrábajú takmer výhradne na export, je táto orientácia až extrémna. To súčasne vysvetľuje menšiu závislosť týchto podnikov na stave slovenskej ekonomiky, ale naopak väčšiu citlivosť na súčasnú recesiu svetového hospodárstva. Problémom, ale aj výzvou pre domácich dodávateľov, je obdobne vysoká závislosť zahraničných výrobcov na dovoze.

4. Pracovná sila a zamestnanosť

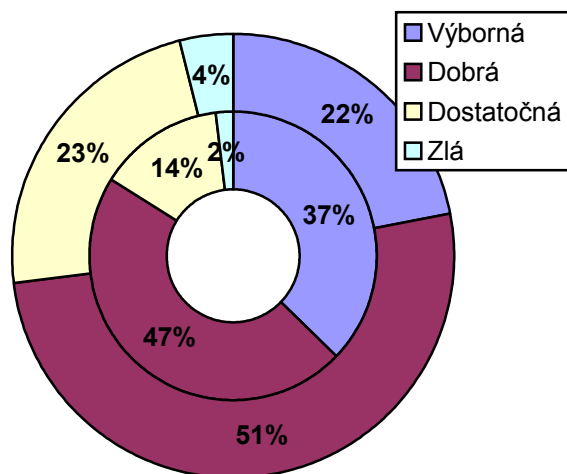
Celkový počet zamestnancov v sledovaných 46 firmách je 14357 v porovnaní s 12074 pred 5 rokmi - nárast o 15,9% je spôsobený tým, že zamestnanosť zvyšovali firmy zahraničných majiteľov. Poznámka ku grafu č. 3 - pravá os platí pre všetky podniky, ľavá pre rozdelenie podľa krajiny pôvodu majiteľa. Z grafu vyplýva, že trvalý nárast zamestnanosti možno pozorovať bez ohľadu na typ podniku.

Graf č. 3 - Počet zamestnancov celkom a v rôznych typoch podnikov

Kvalifikačná štruktúra v skúmaných podnikoch se vyznačuje priaznivo stabilnou až mierne rastúcou mierou zastúpenia vysokoškolákov (8,9 – 10,7%), čo je lepšie ako pozorujeme vo veľkých českých mestách. Väčšina zamestnávateľov očakáva, že v budúcom roku zvýši zamestnanosť v priemere o 3%, iba dve firmy plánujú prepúšťanie zamestnancov. V strednodobom výhľade plánujú opýtané firmy vytvoriť najmenej 750 nových pracovných miest. Aj keď nie všetci zamestnávatelia uviedli údaje o dochádzajúcich do zamestnania, udávaných 33% je na priemernej „metropolitnej“ úrovni.

Graf č. 4 – Kvalita pracovnej sily

Kvalita pracovnej sily bola hodnotená veľmi dobre, lepšie ako v českých mestách – viď. graf č. 4, kde sú vo vnútornom prstenci údaje z miestnych podnikov a vo vonkajšom české mestá. Toto hodnotenie opäť korešponduje so zistením SARIO a komentárom zahraničných investorov, ktorí uvádzajú, že si Trnavu (prípadne Slovensko) vybrali ako pôsobisko práve vďaka kvalite pracovnej sily.

Napriek relatívne vysokej nezamestnanosti, už dnes 14 podnikom chýbajú k rozvoju kľúčové zručnosti a kvalifikácie v rôznych oboroch – remeslá, stredo/vysokoškolský odborníci v technických odboroch s jazykovými znalosťami, ďalších 11 podnikov očakáva problémy v budúcnosti. Priemerná mzda 15991 SK je nad

úroveň republikového priemeru, pritom niektoré podniky (u ktorých sa dajú reálne očakávať vyššie mzdy) tento údaj neuviedli.

5. Informácie o nehnuteľnostiach a investičných zámeroch

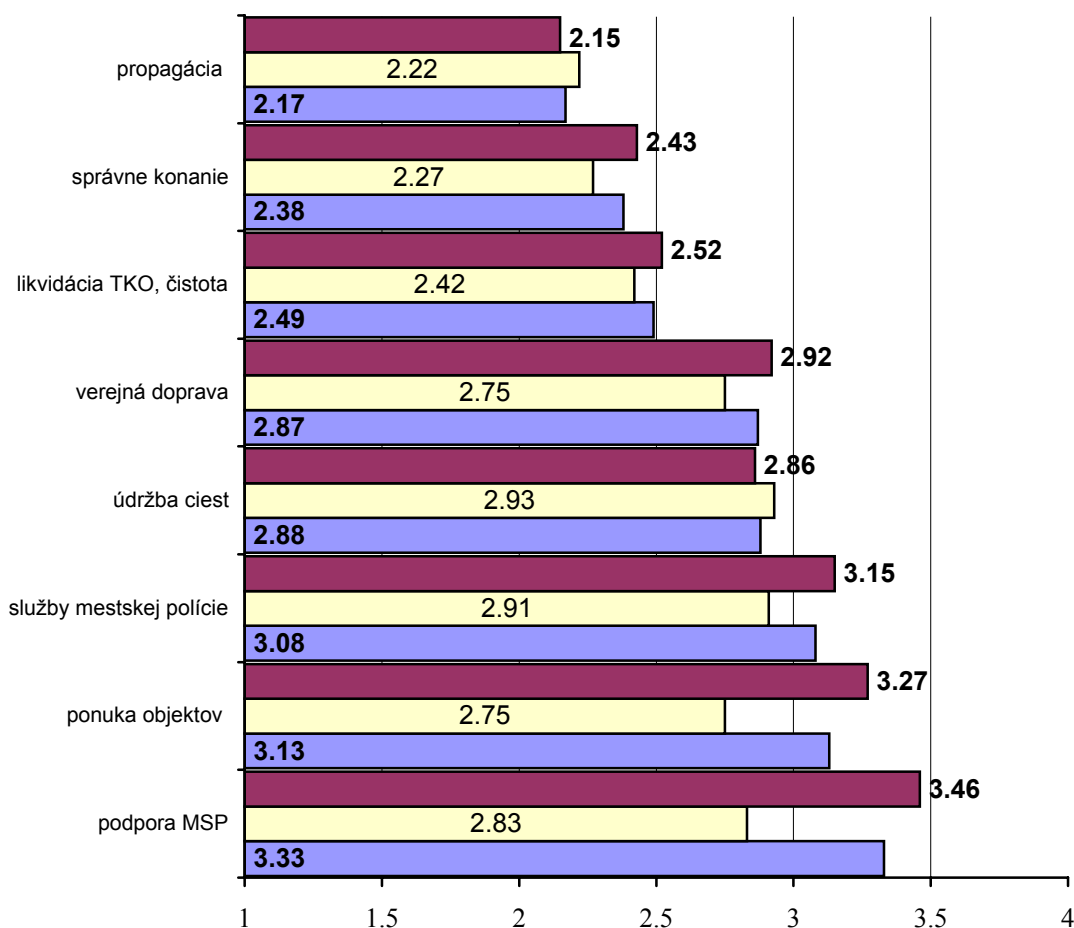
Výsledky v porovnaní s inými mestami naznačujú relatívne dobrú situáciu v dostupnosti nehnuteľností. Prieskum ukázal nadpriemerný podiel podnikov, ktoré vlastnia svoje objekty (63%), rovnaký podiel tých, ktorí majú k dispozícii dostatočný priestor na rozšírenie a navyše 20 (43%) firiem, ktoré plánujú časť svojich nehnuteľností predať alebo prenajať a iba 1 podnik, pre ktorý sú chýbajúce nehnuteľnosti závažným problémom.

Priaznivé sú tiež informácie o nových investíciách. Investovať do rozšírenia výroby plánuje 14 podnikov väčšinou v tomto a budúcom roku, ďalších 17 firiem túto možnosť zvažuje. Celková investičná aktivita je obdobná ako vo veľkých českých mestách s rastúcou ekonomikou, avšak je „ťahaná“ takmer výlučne firmami zahraničných vlastníkov (pomer investícií na jedného pracovníka v zahraničných a domácich firmách je 30:1!). Podniky uviedli, že tieto investície vytvoria viac ako 750 nových pracovných miest. 4 firmy rozšíria podnik na inom mieste v rámci SR, ďalších 11 o tejto možnosti uvažuje. Pozitívne je, že opustiť mesto sa chystá jediná firma kvôli nemožnosti nájsť vhodný pozemok. Kvôli rovnakému problému o tejto možnosti 4 iné firmy uvažujú, ďalšie spomínané problémy sa týkali dopravnej dostupnosti daného pozemku, kriminality a vandalizmu.

6. Služby miestnej správy

Hodnotenie služieb poskytovaných miestnou správou bolo v priemere (2,77) rovnaké ako v mestách ČR v tomto roku (2,75), avšak existujú rozdiely medzi domácimi (2,82) a zahraničnými firmami (2,64), a tiež v jednotlivých službách – viď. graf č. 5. Z grafu, kde sú v hornom (fialovom) páse známky domácich firiem, v strednom (svetložltom) zahraničných a v dolnom (modrom) všetkých podnikov, je zrejmé, že:

- zahraničné firmy sú menej kritické ako domáce s výnimkou kategórie údržba komunikácií a propagácia mesta a regiónu;
- vcelku panuje spokojnosť so správnym konaním a vybavovaním záležitostí na mestskom úrade;
- podpora malého a stredného podnikania je hodnotená zle, z ďalších komentárov a odpovedí je čiastočne zrejmé, čo si pod ňou jednotlivé firmy predstavujú.

Graf č. 5 – Hodnotenie služieb miestnej správy

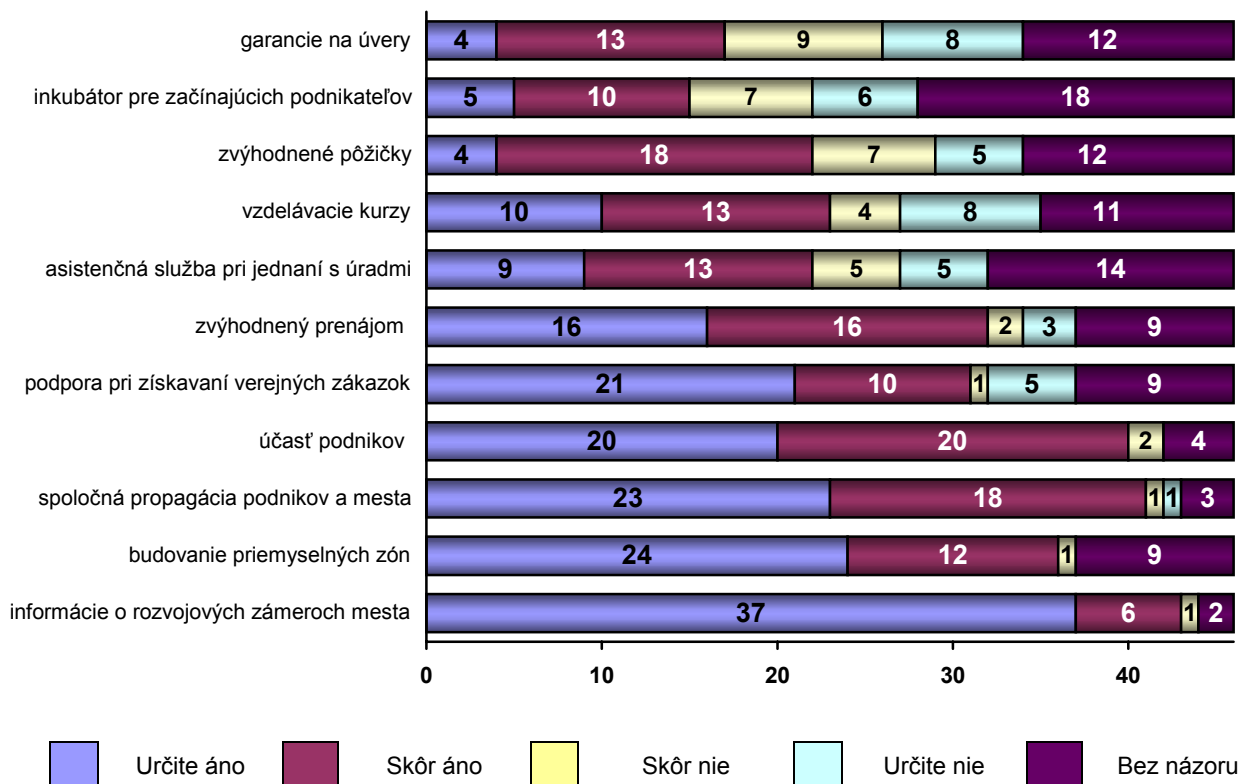
Ako služby, ktoré potrebujú najvýraznejšie zlepšenie, boli predovšetkým uvádzané údržba ciest a všeobecná podpora podnikania. Námety na zlepšenie a rozvoj sa týkali:

- dopravy - údržba ciest v priemyselných zónach; údržba prístupovej komunikácie; vybudovanie obchvatu mesta; vytvorenie rovnakých podmienok na celom území mesta; zvýšenie frekvencie verejnej dopravy a zvýšenie financií do verejnej dopravy;
- podpory podnikania - zníženie administratívy, neklásť administratívne prekážky tam, kde to nie je nevyhnutné; finančná podpora; budovanie infraštruktúry pre podnikanie; pomoc pri vyhľadávaní pozemkov a objektov;
- ostatné - zviditeľniť činnosť mestskej polície pri dodržiavaní poriadku a ochrany majetku firiem; zlepšiť čistotu - udržiavať trávnaté plochy a porasty.

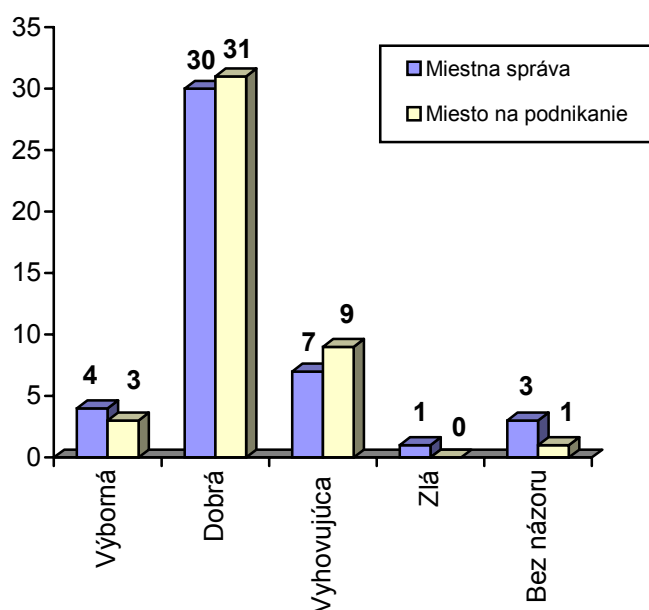
7. Služby pre podnikateľov

V ďalšej časti dotazníka sa zisťovalo, aké služby by podľa názoru podnikov mala miestna správa poskytovať. Z grafu č. 6, v ktorom sú zhrnuté počty odpovedí k jednotlivým ponúkaným variantám vyplýva, že podniky majú záujem o konkrétne formy pomoci zo strany miestnej správy.

Graf č. 6 – Ponuka služieb pre podnikateľov

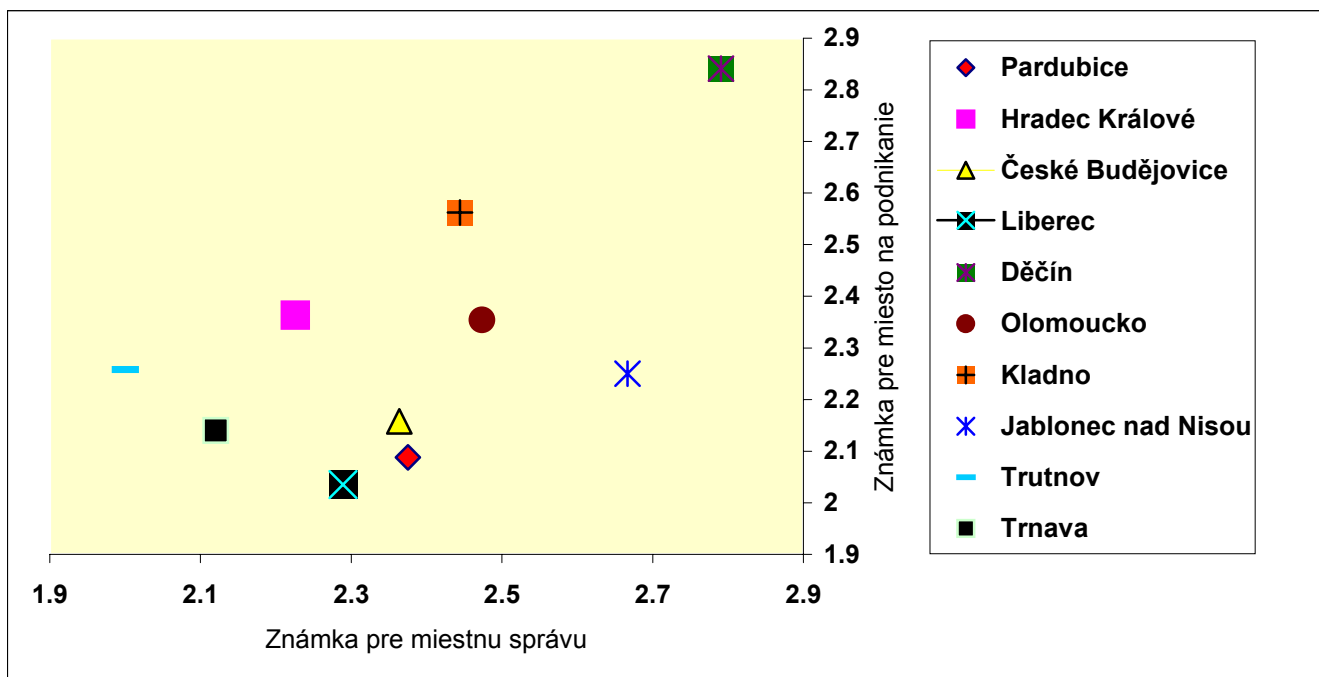

Súčet odpovedí určite áno a skôr áno je až na jednu výnimku u všetkých služieb vyššia ako súčet skôr nie a určite nie, všeobecne platí, že domáce firmy očakávajú väčšiu mieru asistencie ako zahraničné. Pomerne jednoznačne je podľa tohto hodnotenia považované za povinnosť miestnej správy to, čo nie je príliš finančne náročné, t.j. poskytovanie informácií o rozvojových zámeroch miest a obcí spolu so spoločnou propagáciou podnikov a obcí, účasť podnikateľov na tvorbe rozvojových stratégií a podpora pri získavaní verejných zákazok. Budovanie priemyselných zón je trnavskými podnikmi požadované obdobne silne, ako v Čechách pred 2-3 rokmi (ale už nie dnes, keď prakticky neexistuje väčšie mesto, ktoré by nemalo pripravených alebo nebudovalo niekoľko desiatok hektárov vybavených infraštruktúrou). Z možností finančnej podpory podnikania je za pomerne žiadúci považovaný zvýhodnený pronájom pozemkov a objektov, zatiaľ čo zvýhodnené pôžičky a garancie na úvery sú často odmietané (zrejme aj vzhľadom na niektoré negatívne skúsenosti iných miest).

8. Celkový dojem

Graf č. 7 – Všeobecný názor na mesto
 Celkové hodnotenie miestnej správy aj regiónu ako miesta na podnikanie je veľmi dobré. Mesto z tohto hodnotenia vychádza takmer ideálne s nadpriemernou známkou ako pre miestnu správu (2,12), tak pre miesto na podnikanie (2,14). Porovnanie s českými mestami (graf č. 8) ukazuje veľmi lichotivé postavenie Trnavy, aj keď je samozrejme možné (ale nie pravdepodobné), že slovenskí manažéri sú menej kritickí ako českí.

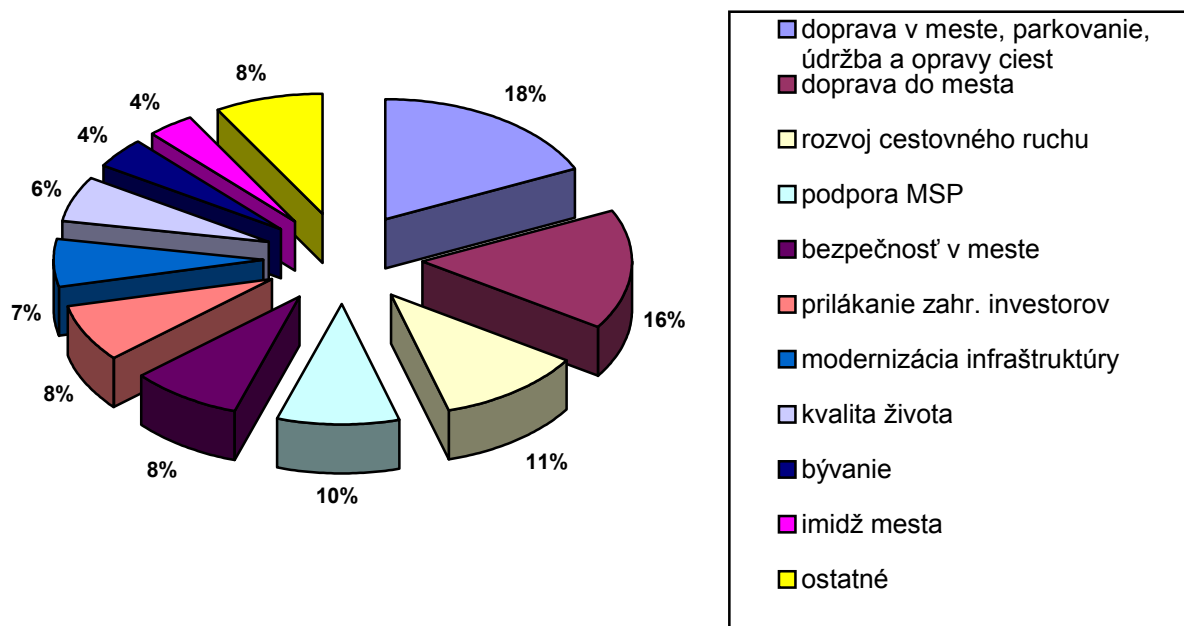
Graf č. 8 – Všeobecný názor na mesto – porovnanie s inými mestami

Ako najčastejšie pozitívne prvky v miestnom podnikateľskom prostredí boli uvádzané dostatok a kvalita pracovných síl, technická infraštruktúra, vzdialenosť od štátnej hranice, dopravné napojenia, ďalší zahraniční investori v meste, stredné a vysoké školy, prítomnosť historických pamiatok - potenciál pre cestovný ruch a tiež ústretovosť mestského úradu voči investorom.

Za najzávažnejšie negatívne faktory možno podľa počtu odpovedí považovať najmä:

- dopravu - dopravná situácia a stav komunikácií v meste, absencia vonkajšieho obchvatu mesta, parkovanie;
- trh práce - konkurencia na trhu práce; učňovský dorast - čierne remeslá;
- kvalitu života - nevyužitie možnosti cestovného ruchu a kultúrno-historických daností; problematická bytová otázka - drahé byty, absencia oddychových rekreačných zón, žiadne investície do športu a kultúry; drahé pozemky; problematika rómskeho obyvateľstva, vysoká kriminalita.

9. Kritické oblasti

Graf č. 9 – Kritické oblasti

Na otázku, ktorými kritickými oblasťami by sa mal zaoberať strategický plán mesta, odpovedali podniky takto:

1. doprava v meste	65% podnikov
2. doprava do mesta	59% podnikov
3. rozvoj cestovného ruchu	41% podnikov
4. podpora malého a stredného podnikania	35% podnikov

V grafe č. 10 sú uvedené relatívne počty všetkých relevantných odpovedí. Problém dopravy bol spomenutý najčastejšie, pričom pomerne prekvapivo (aj vzhľadom na odpovede na iné otázky) sa vysoko umiestnila doprava do mesta. Mierny rozdiel medzi zahraničnými a domácimi podnikmi je vo väčšom dôraze tých prvých na kvalitu života a bývania, zatiaľ čo domáce podniky skôr požadujú podporu malého a stredného podnikania a zaistenie bezpečnosti.

3. Závery z prieskumu

Za najdôležitejšie pozitívne zistenia z prieskumu považujeme:

- Miestne podniky hodnotia Trnavu a svoju situáciu veľmi dobre, či už subjektívne (známky pre miestnu správu, kvalitu zamestnancov), alebo objektívne (počet zamestnancov, investičné očakávania).
- Počet zamestnancov všetkých 46 opýtaných podnikov trvale rastie, od roku 1996 zhruba o 15%, a ďalšie pracovné miesta (viac ako 750) majú v blízkej dobe vzniknúť. Miestne podniky zamestnávajú významný podiel vysokoškolsky vzdelaných ľudí. V meste je veľké množstvo podnikov zahraničných majiteľov.

- 14 firiem plánuje (a ďalších 17 zvažuje možnosť) investovať do rozšírenia výroby na tomto mieste celkovo takmer 4 miliardy SK, prevažne v tomto a ďalšom roku. Rozšíriť svoju pôsobnosť mimo región plánujú 4 a zvažuje 11 firiem, 1 podnik chystá opustenie súčasného pôsobiska, 4 firmy uvažujú o opustení mesta kvôli problémom s pozemkami na podnikanie.
- Miestne podniky vyplácajú nadpriemerné mzdy.

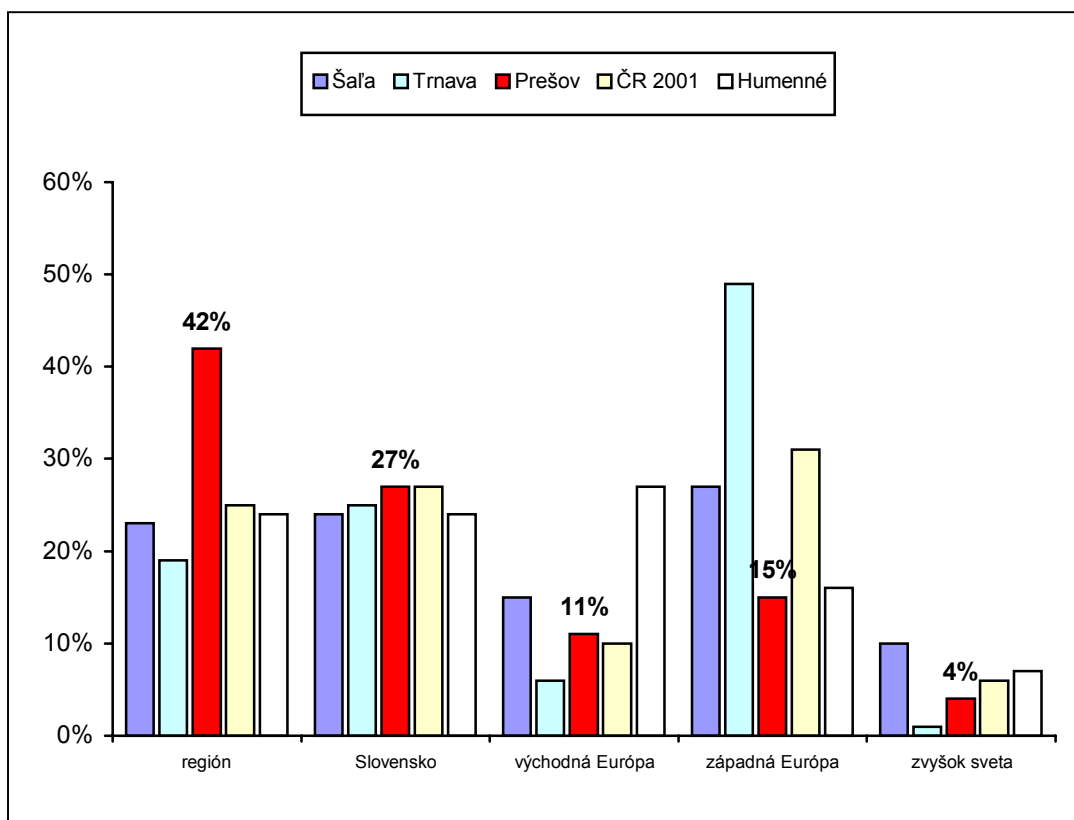
Negatívne závery z prieskumu:

- Mesto začína pociťovať nedostatok pracovníkov v mnohých profesiách, počnúc remeslami (zámočník, zvärač, mechanik) až po pracovníkov so SŠ a VŠ kvalifikáciou (informatik, vývojár elektro, strojár, technológ výroby). Subjektívne hodnotenie kvality pracovnej sily sa však zlepšuje.
- Zahraničné, exportne orientované podniky nemôžu nájsť v Trnave a okolí vhodných dodávateľov, schopných vyhovieť ich požiadavkám na kvalitu a včasné dodanie tovaru.
- Stav miestnych komunikácií a doprava v meste, vrátane parkovania, sú považované za veľmi slabé miesto Trnavy.

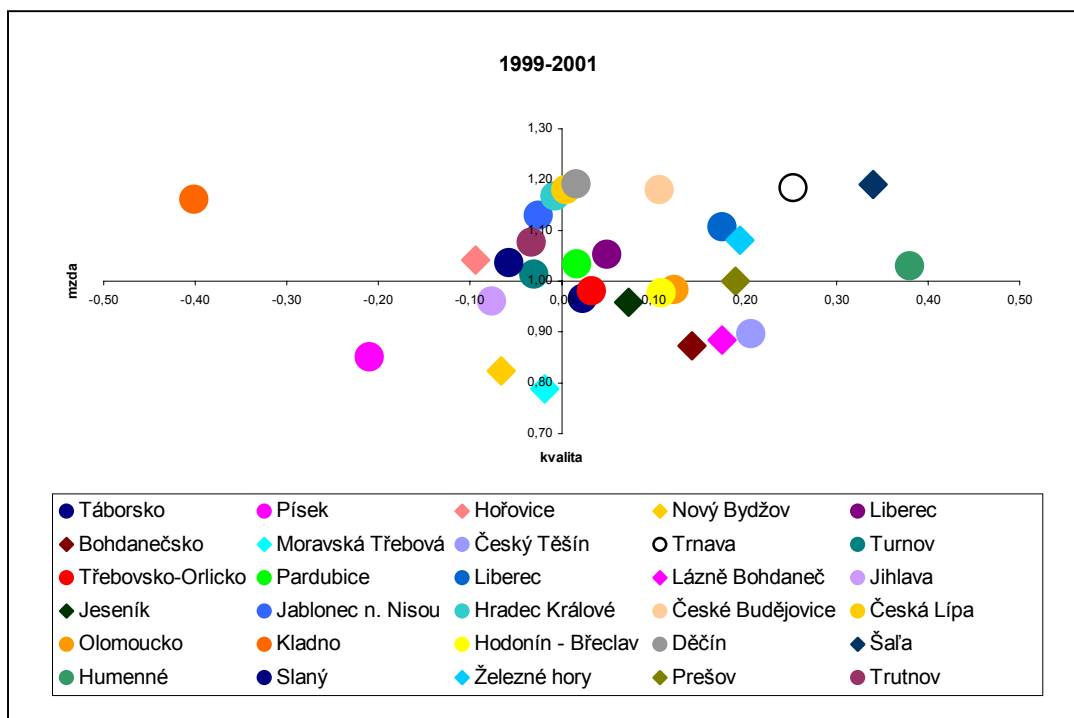
Prieskum podnikateľského prostredia je poučným zdrojom informácií o názoroch hlavných zamestnávateľov v Trnave. Porovnanie týchto názorov s výsledkami z českých miest poukazuje na podobnosť problémov s regionálnymi centrami atraktívnymi pre zahraničné investície v ČR (Pardubice, Liberec, České Budějovice). Strategický plán ekonomického rozvoja by mal určite predostrieť riešenia najväčších problémov, ktoré miestne podniky pociťujú.

Berman Group chce na záver vysloviť poďakovanie všetkým členom Komisie, ktorí viedli pohovory a tiež všetkým 46 zamestnávateľom, ktorí poskytli cenné informácie.

Exportní orientace:

Kvalita pracovní síly a průměrná mzda:

Všeobecný názor na mesto – porovnanie s inými mestami :

